

Voedsel-verbindingsplekken in de Rijn- en Veenstromen

mensenwerk in het Groene Hart

Voorwoord

Met veel plezier hebben we de afgelopen maanden verkend welke Voedsel-verbindingsplekken er te vinden zijn in de Rijn- en Veenstromen en wat die betekenen voor de mensen en de streek. In dit rapport laten we zien hoe we aankijken tegen de waarde van voedsel-verbindingsplekken in de dorpskernen en op het platteland. Dit in aanvulling op eerder onderzochte voedsel-verbindingsplekken zoals buurttuinen en sociale initiatieven in de stad.

We willen de Rabobank Rijn- en Veenstromen Banking4Food bedanken voor haar vertrouwen en geduld. Daarnaast gaat onze dank uit naar de mensen die we mochten interviewen over de ontwikkeling van hun initiatief. Veel dank voor jullie tijd en nog meer dank voor jullie volharding en inzet voor de goede zaak!

Zonder mensen die zich vanuit hun eigen motivatie langjarig blijven inzetten zou het onmogelijk zijn de transitie naar een natuurrijke, voedzame en socialere leefomgeving te maken. We hopen dat we met deze rapportage kunnen aanzetten tot het versterken van deze drie plekken als voedsel-verbindingsplek in de streek en wellicht tot meer aandacht voor de waarde van voedsel-verbindingsplekken in het algemeen.

Hartelijke groet,

Lian Tan en Liane Lankreijer

Inhoud

.....	1
Voedsel-verbindingsplekken in de Rijn- en Veenstromen	1
<i>mensenwerk in het Groene Hart</i>	1
Voorwoord	3
1 Inleiding en opdracht	5
2 Werkwijze.....	6
3 Waarom voedsel-verbindingsplekken?	7
Voedseltransitie: gezonde mensen en een gezonde planeet	7
Veerkracht van onze samenleving	7
Voedsel-verbindingsplekken als antwoord	8
Wat zijn Voedsel-verbindingsplekken?	8
Verbinding is een basisbehoefte	9
Verschillende vormen en activiteiten	11
4 Drie kansrijke plekken in de Rijn- en Veenstreken.....	12
4.1 Voedselbos De Hoef.....	12
4.2 Hortus populus.....	15
4.3 Landgoed Bredius.....	18
5 Aan de slag met Voedsel-verbindingsplekken in het Groene Hart	22
Een nieuwe ruimtelijke component?	22
Succesfactoren en randvoorwaarden	22
Kans: regionale netwerken Zuid-Holland	25
Kans in het Groene Hart: verbinden in de keten.....	25
Bijlagen	26
I Wat lokaal voedsel doet	26
II Groslijst voedselverbindingsplekken in de regio	27
III Vragenlijst voedselverbindingsplekken	28

1 Inleiding en opdracht

Rabobank Rijn- en Veenstroom heeft in haar lokale projectplan Banking4Food 2024 de wens geuit om te werken aan bewustwording en informatie over gezond voedsel in de streek en wil graag meer aandacht besteden aan streekproducten en hun positieve effect vanwege de kortere afstand die de producten afleggen tussen boer en consument. Een factsheet van Stadslandbouw Nederland met de titel “Wat lokaal voedsel doet voor een gezonde, leefbare gemeente” laat zien dat lokaal voedsel bijdraagt aan een gezonde, sociale, ondernemende en klimaatadaptieve gemeente. (zie bijlage I)

Uit het veldonderzoek ‘Waar gezondheid gebeurt’¹ van Voedsel families Zuid-Holland komt naar voren dat Voedsel-verbindingsplekken een bijdrage leveren aan het vergroten van het bewustzijn over gezond voedsel, een gezonde leefstijl, sociale cohesie en de verbinding versterken tussen burger en agrariërs. Voedsel-verbindingsplekken omvatten een breed scala aan voedselinitiatieven zoals buurttuinen, stadslandbouw, voedselcoöperaties en - gemeenschappen, Community Supported Agriculture (CSA) en sociale initiatieven zoals aanschuif- of open tafels die gericht zijn op samen koken, eten en ontmoeten. Initiatiefnemers en diverse onderzoeken laten zien dat deze plekken de kwaliteit van leven vergroten en mensen aanzetten om lokaler en gezonder te leven en te eten. Voedselverbindingsplekken bieden zo, op vele manieren, de gelegenheid om de weg te vinden naar een gezond leven en een gezonde planeet.

Ook de Rijn- en Veenstreek kent tal van voedsel-verbindingsplekken waar mensen samen tuinieren, voedsel bereiden en andere sociale (voedsel)initiatieven in de buurt ontplooiën.

Vraag

Vanwege deze meerwaarde van Voedsel-verbindingsplekken is gevraagd om met concrete vervolgstappen te komen voor de versterking of aanzet van de drie meest kansrijke voedsel-verbindingsplekken in de regio Rijn- en Veenstroom.

¹ Dit veldonderzoek is uitgevoerd door Voedsel families en mede mogelijk gemaakt door de Provincie Zuid Holland in het kader van de City Deal Gezonde en duurzame voedselomgeving.

2 Werkwijze

Er is gestart met een inventarisatie van plekken in de streek die zich mogelijk kunnen ontwikkelen tot voedsel-verbindingsplekken. Via via en op basis van eigen kennis over het gebied is een groslijst tot stand gekomen met initiatieven en plekken waar lokaal voedsel al een belangrijke rol speelt (bijlage II).

In een gesprek met de stuurgroep is gezamenlijk besproken wat voor soort voedsel-verbindingsplekken in het Groene Hart passen. Op basis hiervan zijn criteria vastgesteld om een selectie te maken uit de groslijst. Hieruit zijn drie kansrijke initiatieven naar voren gekomen. Hier is een verdiepend interview gehouden over de potentie van het initiatief als voedsel-verbindingsplek.

De initiatieven uit het overzicht zijn getoetst op de volgende criteria:

1. Maatschappelijk en sociaal
2. Voedsel is de rode draad
3. Er is de wens tot communicatie – informatie en educatie met de omgeving

De volgende 3 initiatieven zijn gekozen:

1. Hortus Populus in Bodegraven
2. Landgoed Bredius in Woerden
3. Voedselbos De Hoef in De Ronde Venen

In de interviews met deze initiatieven is besproken wat een voedsel-verbindingsplek is en of ze zichzelf mogelijk zouden willen ontwikkelen als voedsel-verbindingsplek. En zo ja, wat dan nodig zou zijn om dit concreet voor elkaar te krijgen (zie bijlage III).

In deze rapportage schetsen we mogelijke toekomstbeelden voor de drie gekozen voedsel-verbindingsplekken en de concrete stappen die gezet kunnen worden om deze plekken te versterken.

Ook bezien we wat er naast de al eerder onderzochte stedelijke voedsel-verbindingsplekken mogelijk is in de context van het Groene Hart, wat de betekenis van deze plekken kan zijn voor de voedseltransitie en hoe bewoners en gemeenten hier samen aan kunnen werken.

3 Waarom voedsel-verbindingsplekken?

Voedseltransitie: gezonde mensen en een gezonde planeet

In ons huidige voedselsysteem zijn veel verbindingen verbroken: we kopen ons eten in de supermarkt en hebben geen idee waar ons eten vandaan komt of wat de impact is op onze gezondheid en die van de planeet.

Steeds meer wetenschappers, overheden en burgers benadrukken hoe belangrijk het is om onze verbinding met voedsel te herstellen. De transitie naar een duurzaam voedselsysteem omvat vele aspecten die niet door de overheid of agrariërs alleen is op te lossen. In een groot onderzoek van de Nationale Wetenschapsagenda naar de voedseltransitie is deze samenhang in beeld gebracht:

[Magazine: Transitie naar een duurzaam voedselsysteem.pdf](#)

Veerkracht van onze samenleving

Naast de voedsel- en landbouwtransitie is de veerkracht van onze samenleving een belangrijke aanleiding voor een verbindings-agenda gericht op gemeenschapsvorming en sociale cohesie. Onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau² en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid laten zien dat mensen zich minder dan voorheen met elkaar verbonden voelen en minder vertrouwen hebben in overheden en instituties. Tegelijkertijd benaderen zij het belang van onderlinge verbinding, over sociale 'bubbels' heen omdat 'publieke familiariteit'³ en een krachtige civil society (maatschappelijke middenveld) het cement van de samenleving vormen en de basis voor democratie.

Hun adviezen zijn eenduidig: "In het vergroten van de weerbaarheid en lokale veerkracht van onze samenleving⁴ in tijden van crises spelen maatschappelijke initiatieven een onmisbare rol. Zij fungeren als belangrijk vangnet in de directe leefomgeving van mensen." Onze uitdaging is dus om gemeenschapszin te herwinnen over groepsgrenzen heen.

"Heel concreet is publieke familiariteit gebaat bij multifunctionele ontmoetingsplekken die een aantrekkingskracht hebben op verschillende groepen mensen." (Verloove et al. 2023).

"Initiatieven die vanuit de samenleving zelf ontstaan, verdienen niet alleen waardering, maar ook actieve ondersteuning." (meedoen in democratie en samenleving).

² Sociale cohesie gaat over naar de mate waarin (groepen) mensen zich met elkaar en met allerlei instituties verbonden voelen, en naar het gedrag dat hieraan invulling geeft. Bron

<https://www.scp.nl/onderzoeksprogramma/verkenning-van-toekomstige-ontwikkeling-van-sociale-cohesie>

³ Brief aan 2e kamer van de minister van BZK: [meedoen in democratie en samenleving \(18 juni 2025\)](#)

⁴ Oratieboek: "Wat ons verbindt. Bouwstenen van een veerkrachtige samenleving" Karen van Oudenhoven-van der Zee

Voedsel-verbindingsplekken als antwoord

Net als de overheden zijn er talloze burgers die zich zorgen maken over onze samenleving. Zo zijn er overal in Nederland initiatieven ontstaan om elkaar te ontmoeten, elkaar te helpen, gemeenschappen te vormen en zo het sociaal weefsel te versterken. Overeenkomst in de vele initiatieven is dat het mens-gedreven is: het zijn verbindende initiatieven, van mens tot mens en de gemeenschap staat zelf aan het roer.

Op deze initiatieven heeft voedsel vaak een centrale rol als krachtig en veelzijdig middel voor transformatie. In alle culturen is de maaltijd het moment waarop mensen samen komen en is voedsel het verbindende middel van een gemeenschap. In een samenleving die individualistisch en soms hard is, vormen dergelijke ‘voedsel-verbindingsplekken’ een tegenwicht. Ze vormen een gezonde voedingsbodem voor de buurt en bieden een opbouwende spiraal in een wereld die voor velen steeds spannender is en polariseert.

Wat zijn Voedsel-verbindingsplekken?

Onder Voedsel-verbindingsplekken vallen alle groene ontmoetingsplekken, stadslandbouw en sociale voedselinitiatieven waar mensen elkaar ontmoeten en een sociale bedding ontstaat waarin voedsel een belangrijke rol speelt. De voedsel-verbindingsplek is een plek waar je, dichtbij huis, verbindt met waar je voedsel vandaan komt door samen te eten en/of te tuinieren. Hier ontmoet je je buurt maar versterk je ook je gezondheid omdat de plek en haar activiteiten uitnodigen tot een gezonde leefstijl.

Een voedsel-verbindingsplek is van de gemeenschap en open voor iedereen, er is ruimte voor culturele diversiteit en inclusiviteit wordt hier in de praktijk gebracht. Ook nodigt de plek uit tot duurzaam gedrag door de activiteiten zoals bijvoorbeeld vegetarisch eten, energiebesparing, het delen van spullen en voorkomen van voedselverspilling.

Het zijn ontmoetingsplekken voor iedereen

Laagdrempelige, vaak groene ontmoetingsplekken waar iedereen die bereid is zich in te zetten welkom is. Het zijn informele plekken en dat wekt vertrouwen. Er zijn geen instanties die meekijken. Zo voelen ook mensen met een lage sociaaleconomische status zich thuis. Er worden gezamenlijke activiteiten ondernomen rondom het thema voedsel (koken, tuinieren, samen eten). Mensen kunnen op een veilige manier experimenteren met het nemen van verantwoordelijkheid en daarmee opnieuw regie op hun leven krijgen.

Ze stimuleren het maken van gezonde voedselkeuzes

De plekken activeren mensen rond voedsel: door van bodem tot bord actief bezig te zijn, worden mensen zich bewust van gezonde voedselkeuzes. Via tuinieren maken mensen letterlijk contact met de aarde en wordt het proces van voedselproductie en consumptie van grond tot mond ervaren.

Ze leveren een bijdrage aan een gezonde Leefomgeving

De plekken leveren een bijdrage aan een leefomgeving die als prettig wordt ervaren, waar groen aanwezig is en die uitnodigt tot gezond en duurzaam gedrag.

‘Voedsel-verbindingsplekken voorzien in wat in de samenleving steeds meer ontbreekt: echtheid. Echt contact, echt voedsel, echt werk, echte natuur en echte leefruimte. Ze hebben zich niet laten kapen door wat voor regelgeving dan ook, maar zijn trouw aan hun intuïtie’, aldus Marianne Edixhoven, initiatiefnemer van StadsOase Spinozahof in Den Haag. Deze buurttuin is één van de initiatieven uit het veldonderzoek “Waar gezondheid gebeurt”.

Gemeenschappelijke kenmerken:

- het zijn plekken waar mensen elkaar van mens tot mens ontmoeten en hun eigenwaarde en autonomie (terug) vinden door deelname aan een gemeenschap;
- op deze plekken is voedsel de verbindende factor;
- een (steeds bredere) programmering vanuit de behoefte van de gemeenschap. Dit versterkt de saamhorigheid en biedt voor steeds meer mensen een reden om deel te worden van de gemeenschap en de plek, zoals bijvoorbeeld taallessen.

Verbinding is een basisbehoefte

Op voedselverbindingsplekken doen deelnemers vrijblijvend en vaak spontaan nieuwe ervaringen op die leiden tot gedragsverandering. Deelname aan een gemeenschapsmaaltijd leidt tot gezonder eetgedrag en iemands leefstijl verbetert door deelname aan een moestuin en/of het bereiden van gezamenlijke gezonde maaltijden. Het samenwerken met mensen uit de buurt maakt mensen minder eenzaam en leert om te gaan met verschillen. De vrijblijvendheid van een tuin ondersteunt het oefenen van deze vaardigheden en maakt de drempel om deel te nemen lager dan een klassiek buurthuis.

Er zijn verschillende soorten en maten Voedsel-verbindingsplekken: kleinere, grotere, met groen of zonder en met meer of minder gemeenschappelijke activiteiten. Op al deze plekken worden verbindingen met voedsel hersteld, maar de mogelijkheden van een plek hangen af van het type initiatiefnemer, de specifieke locatie en de set aan activiteiten.

De activiteiten leveren een breed scala aan maatschappelijke waarde op en de verbindingen vervullen universele menselijke basisbehoeften zoals:

Verbinding met de natuur

Activiteit: Tuinieren, op een tuin zijn, seizoensvieringen

Wat het oplevert:

- groen en biodiversiteit maakt gelukkig en gezond
- leefstijl, fitheid, natuurlijk bewegen in de buitenlucht
- zingeving: schoonheid en wonder van de natuur geeft hoop en liefde die mensen nodig hebben om het leven te waarderen.

Verbinden met de bodem

Activiteit: In de grond wroeten moestuinieren, buurttuin, composteren, door plukken, schillen zelf verwerken, fermenteren

Wat het oplevert:

- gezond microbioom geeft beter immuunsysteem
- rauw onbewerkt in de aarde groeiend voedsel is gezonder (meer van de nodige nutriënten)
- zelf bereiden maakt eerder verzadigd, onbewerkt is gezonder, voedselvaardigheden, smaakontwikkeling

Verbinden met elkaar

Activiteit: vrijblijvend ontmoeten, samen tuinieren, plukken, samen eten, koken, biologische markt /afhaalpunt voedselgemeenschap

Wat het oplevert:

- veilige en vertrouwde sociale omgeving door laagdrempelige ontmoeting
- vervulling van onze emotionele behoeften: gehoord en gezien en als mens geaccepteerd
- leren omgaan met verschillen, hierom lachen, flexibel zijn, je deel voelen van een gemeenschap, betekenis hebben ook als je niet alles kan.

Verbinding met jezelf

Activiteit: moestuinieren, groenten snijden, buiten zijn, genieten van de schoonheid van de tuin, zorgzaam voor de plek en anderen

Wat het oplevert:

- zingeving, spiritualiteit, hoofd, hart en handen
- meedoen uit eigen regie geeft eigenwaarde en zelfvertrouwen. Je ervaart invloed op je leven (grip).
- tevredenheid omdat je verantwoordelijkheid neemt, betekenis hebt en dienstbaar bent

Verbinden met boeren

Activiteit: moestuinieren, voedseluitgifte, biologische markt /afhaalpunt voedselgemeenschap, oogstaandelen

Wat het oplevert:

- respect voor boeren omdat je weet wat voor moeite voedselproductie kost
- minder voedselverspilling omdat je voedsel meer waardeert
- duurzamer eten uit het seizoen omdat je weet wat in het seizoen en in de streek groeit

Verbinden met de plek en het landschap

Activiteit: moestuinieren, fietstochten, aanleg en onderhoud van landschapselementen

Wat het oplevert:

- cultuurhistorische kennis over en waardering voor landschap
- respect voor de natuur, de bodem en onze voorouders
- gemeenschapszin in de streek

Al deze verbindingen samen leiden tot gezonde mensen op een gezonde planeet. Voedsel-verbindingsplekken zijn een randvoorwaarde of preventieve maatregel om dit te laten ontstaan.

Verschillende vormen en activiteiten

Voedsel-verbindingsplekken kunnen, afhankelijk van de plek en de gemeenschap meerdere vormen hebben en activiteiten die bij de groep passen. Er zijn vijf factoren nodig om alle mogelijke voedsel-verbindingen te laten ontstaan en een 'volwassen' of complete Voedsel-verbindingsplek te zijn:

- de mogelijkheid om **gezamenlijk eten te verbouwen**
vormen en activiteiten die hierbij horen: een moestuin of zelfoogsttuin, eetbare natuur zoals een voedselbos, een boomgaard.
- de mogelijkheid om **samen te koken en te eten**;
vormen/activiteiten die hierbij passen: koffieochtend, theemiddag, pot-luck lunch, mealpreppen, aanschuiftafel, kindercafé
- de mogelijkheid om te **leren over voedsel (voedselvaardigheden)**:
vormen en activiteiten die hierbij horen: kookworkshops, workshops en cursussen over de bodem, groente verbouwen, zaden, stekken-enten, samen eten verwerken, bv. passata, fermenteren, sambal, kruidenleer, kookles, mealpreppen, leefstijl, natuur, foodfilmfestival.
- een **open** en uitnodigende **gemeenschap**
vormen en activiteiten die hierbij horen: samen dingen doen zodat ongedwongen verbinding ontstaat met mensen met een diverse achtergrond, naast kook- en tuinactiviteiten bijvoorbeeld seizoensvieringen organiseren, burendag, fete de la nature, sint maarten etc. Ruimte voor eigen initiatief, nieuwkomers op de plek actief helpen om een rol te vinden die bij hen past.
- **toegang tot betaalbaar en gezond voedsel**
vormen en activiteiten die hierbij horen: biologische markt /afhaalpunt voedselgemeenschap, samen eten, aanschuiftafel, mealpreppen, oogstaandelen, afhalen groentepakketten met lokale groenten, extra betaalbaar voor leden/bijstand.

4 Drie kansrijke plekken in de Rijn- en Veenstreken

Achtereenvolgens wordt van de drie gekozen plekken besproken wat voor plek het nu is, wat er in het interview over de plek gezegd is en welke concrete stappen er gezet kunnen worden. Ook is in de vorm van een 'verhaal uit de toekomst' een beeldende schets gegeven hoe de plek zich zou kunnen ontwikkelen. Deze schets is een interpretatie van de auteurs van dit rapport en niet als zodanig met de geïnterviewden besproken. De verhalen uit de toekomst zijn bedoeld ter inspiratie en om de verbeeldingskracht te prikkelen.

4.1 Voedselbos De Hoef

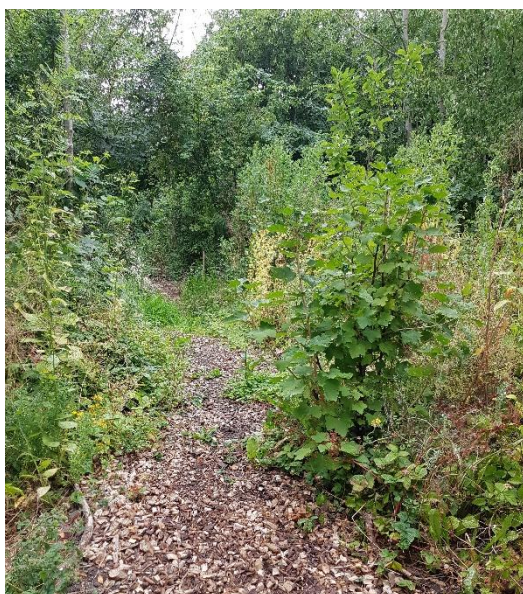
Beschrijving

Voedselbos De Hoef ligt aan de Oostzijde 19 in De Hoef. Het gebied is begrensd door tuinen van particulieren die het stukje grond van ongeveer 1000m², gezamenlijk hebben gekocht. De Hoef ligt aan een fietsroute langs de Kromme Mijdrecht. Passanten en buurtgenoten zijn van harte welkom.

Het bosje met speel- en picknickplaats is in omvorming naar een voedselbos, dat de buurtbewoners samen aanplanten en onderhouden. In het voedselbosje is een fruitzone, een notenzone en een natuurlijke speelzone in ontwikkeling. In 2024 konden al verschillende soorten bessen geproefd worden.

Interview – wat heeft de plek nodig om zich verder te ontwikkelen?

Voedselbos De Hoef wil zich verder ontwikkelen als kleinschalige voedselverbindingsplek. Passanten kunnen laagdrempelig informatie opdoen over het voedselbos en, zittend op een bankje, de omgeving in zich opnemen en zo de verbinding maken met zichzelf, anderen, de natuur en de bodem.

Daarnaast liggen er kansen in de samenwerking met scholen uit de omgeving. Op dit moment zijn contacten met het basisonderwijs uit de directe omgeving. Hiervoor is er gezocht naar verbinding met de Antoniusschool.

Praktische ondersteuning om de plek te ontwikkelen:

- ondersteuning bij het opzetten van de communicatie over het Voedselbos (website, publiciteit), informatiebordjes over het bos en de verschillende planten;
- bewegwijzering in de omgeving;
- laadpalen voor fietsers;
- bankjes waaraan gezeten kan worden, speeltoestellen, watertappunt, afdakje als bescherming tegen de weersinvloeden, afvalbakken;
- vraag: is er hulp nodig in de samenwerking/educatief programma met de Antoniusschool?

Verhaal uit de toekomst

Juni 2027, Esmée vraagt aan haar ouders of ze na het eten alsjeblieft nog even naar Het Bosje mag. Sinds dit schooljaar gaat ze elke twee weken met haar klas naar buiten. Het Bosje is Voedselbos De Hoef waar kinderen van de Antoniusschool vaak buitenles krijgen. Esmée vertelt elke keer uitgebreid over haar avonturen. Vorige week heeft ze een rups zien eten van de brandnetels zonder dat ie geprikt werd! En gisteren hebben ze bessen geplukt en met de klas heerlijke buitensmoothies gemaakt.

Voor de gezelligheid lopen de ouders van Esmée die avond mee naar De Hoef. Het is een mooie zomerse dag. Esmee laat zien waar ze een hut gebouwd heeft met haar vriendinnetje. Rond de picknickbank hangt een campingsfeer. Er zitten een paar burens die spontaan samen hebben gegeten: de één had dit nog in huis, de ander kon het niet helemaal combineren met de kinderen en alle sportactiviteiten, dus kon het buurjongetje zo even aanschuiven. De ouders van Esmée worden hartelijk welkom geheten en schuiven even aan. Tot hun verbazing staan er wat gerechten op tafel waar ze nog nooit van hebben gehoord maar wel lekker smaken! Er staat daslookpesto en in de quiche blijken brandnetels verwerkt. In een kan op tafel staat limonade, er drijven bloemblaadjes in van paardenbloemen, duizendblad en komkommerkruid.

De initiatiefnemers van De Hoef laten het bord zien waarop uitleg staat over alle eetbare planten en heilzame kruiden in het Voedselbosje en ze vertellen over de buurtapp waarin ze af en toe recepten delen en vertellen wat er groeit in het Voedselbos. Het gezin van Esmée wordt lid van de kids-groep en staat op het punt weer te vertrekken want het is bedtijd voor Esmée. Dan komt 'opa' Henk net naar buiten gewandeld. Opa Henk is twee jaar geleden zijn vrouw verloren. Zijn gezondheid kachelde achteruit en hij zorgde niet zo goed voor zichzelf. Gelukkig kan hij in het voedselbosje spontaan zijn dagelijkse praatje maken en hij vindt het heerlijk om de schoolkinderen verhalen te vertellen over de streek en de boerderij waar hij vandaan komt. Hij eet lekker nog even de restjes op, al vindt hij dat paardenbloemen gewoon voor de k'nijnen zijn.

Waarde als voedsel-verbindingsplek

Educatie – leren door ervaren
duurzaamheid en natuur voor groot en klein. natuur, seizoenen, hoe voedsel groeit

Toegang tot betaalbaar voedsel
zelf plukken, waar komt je eten vandaan
herinneren natuurverbinding, schoonheid, gezondheid

Sociaal met elkaar
elkaar kennen en naar elkaar omzien,
saamhorigheid, meedoen, zorgzaamheid
voor je omgeving, omgaan met verschillen

Inclusieve samenleving
basis voor ontmoeting, een open uitnodiging
voor buurt en passanten

Gezond eten en bewegen
activiteiten op de plek, verbinding met
jezelf, de plek en de natuur, samen
tuinieren en koken

Welbevinden en veerkracht
gevoel van grip door zelf en samen te
doen, levenslust, idealen, blijven leren,
vertrouwen, dankbaarheid

4.2 Hortus populus

Beschrijving

De Hortus Populus ligt in Bodegraven aan het Limespad 1 naast de woonwijk Weideveld. Er is een bloemenpluktuin, een kruidentuin en er worden groente en fruit verbouwd (in 2 tunnelkassen en in de volle grond) met een abonnementensysteem. Daarnaast verzorgt de Hortus ook allerlei educatieve activiteiten voor jong en oud. Er is een museum aanwezig: een zelf gebouwde replica van een Romeinse barak soldatenbarak. De Hortus werkt samen met een aantal duurzame voedselproducenten uit de omgeving en verkoopt hun streekproducten. Koffie en thee kunnen gedronken worden wanneer de tuin open is voor het ophalen van de groentepakketten

Interview – wat heeft de plek nodig om zich verder te ontwikkelen?

Hortus Populus grenst direct aan een grote woonwijk en wordt mogelijk in de toekomst geheel omringd door woningen. Aan de overkant van de weg ligt een groot bedrijventerrein. De werknemers lopen hun lunchwandeling langs de tuin. De ligging biedt veel mensen de gelegenheid om zich te verbinden met voedsel, de natuur, de bodem, hun gezondheid en de geschiedenis van het gebied.

De smalle sloot tussen de Hortus Populus en de woonwijk blijkt echter een grote drempel, het belemmert korte bezoeken en actieve betrokkenheid vanuit de wijk. Geplande woningbouw maakt het onzeker of een deel van de Hortus Populus behouden kan worden. Dit schrikt geïnteresseerden af en belemmert investeringen.

De aanloop van klanten en aantal abonnementen stagneert. De losse verkoop van groenten en vooral van de eigen gemaakte producten laat wel een stijgende lijn zien. Het huidige perceel zou 170-180 monden kunnen voeden. Op dit moment leveren de verhuur van de barak, de workshops en educatieve activiteiten onvoldoende inkomsten op. Langere openingstijden en een eenvoudige horeca functie zouden de aantrekkende werking kunnen versterken.

Voor veel consumenten is het koken met verse seizoensgroenten een drempel omdat ze gewend zijn geraakt aan gebruiksklaar gemak uit de supermarkt.

Praktische ondersteuning om de plek te ontwikkelen:

- Duidelijkheid van de Gemeente Bodegraven-Reeuwijk over het voortbestaan van de Hortus
- Wandel- en/of fietsbruggen over de afscheidingssloot
- Toestemming voor kleine horeca
- Ondersteuning in de communicatie zodat het aantal vrijwilligers en abonneementhouders toeneemt, de betrokkenheid vanuit de gemeenschap groeit. O.a. door frequent berichten over activiteiten in huis-aan-huisbladen, nieuwsbrief, borden aan de weg, braderieën, e.d.
- Benutten van de tuin als bron van inspiratie voor het vergroenen van de tuin en toepassen van eetbare gewassen. - als voorbeeld van biodiversiteit en klimaatadaptatie.
- Benutten van deze locatie door gezondheidsorganisaties. Mensen met gezondheidsklachten kunnen op de tuin weer in verbinding komen met de natuur en hun eigen lichaam.

- Samenwerking met andere duurzame voedselproducenten in de directe nabijheid door het aanbieden van 2-wekelijkse streekmarkten.
- Aanbieden van cursussen/workshop over gebruik van voedsel dat direct van het land komt.

Verhaal uit de toekomst

Mei 2027, Bodegraven. Sinds de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 staat in elke gemeente preventieve gezondheidszorg op de agenda. Daarom wordt de Limes-wijk in Bodegraven een gezonde wijk maar vooral ook fijne wijk om te wonen. De provincie Zuid-Holland helpt om de nieuwe Limeswijk te ontwerpen⁵. Net als in de 20^e eeuwse tuinwijken staat in deze wijk het groen en de sociale verbinding centraal.

Na lang wachten is er eindelijk duidelijkheid: In de Limeswijk wordt Hortus populus de spil van de wijk. Deze voedsel-verbindingsplek heeft de afgelopen jaren samen met haar partners hard gewerkt om zich te ontwikkelen tot een prachtige voedsel-verbindingsplek waar bewoners en werknemers van het bedrijventerrein ernaast graag komen.

Ester van den Bor vertelt over het succes: “In 2026 hebben we samen met sponsors van het bedrijventerrein op NL Doet een brug aangelegd over de sloot. Hierdoor konden wandelaars en fietsers uit de wijk veel gemakkelijker op de tuin komen. Verder hebben we de openingstijden en het aantal activiteiten kunnen vergroten. We hebben nu bijvoorbeeld wekelijks een kookworkshop waar gekookt wordt door ouderen uit de wijk en waar jonge ouders met hun gezin zo aan kunnen schuiven na een drukke dag. Altijd grappig om te zien hoe verbaasd die jonkies zijn over wat je allemaal kan doen met een bloemkool! Ook de zaterdagse theetuin en de seizoensworkshops worden goed bezocht en je merkt dat er steeds meer mensen uit de wijk zelf activiteiten willen organiseren op de tuin.”

Wethouder Jansen van het sociaal domein is ook blij met deze ontwikkeling: we hebben hier een slimme combinatie gemaakt met een aantal gezondheids- en welzijnsorganisaties uit Bodegraven. Doordat we deze locatie konden benutten hoeven we straks geen buurthuis te bouwen in de nieuwe wijk en de mensen die echt wat hulp nodig hebben knappen enorm op van het werken op de tuin. En we zijn ook trots dat het gelukt is om met de afdeling recreatie en marketing de streekmarkt en de communicatie daarover te versterken. De Hortus is echt een plek waar je tot leven komt!

⁵ [Gezonde leefomgeving - Provincie Zuid-Holland](#)

Waarde als voedsel-verbindingsplek

Educatie – leren door ervaren
duurzaamheid en natuur voor groot en klein. natuur, seizoenen, hoe voedsel groeit

Toegang tot betaalbaar voedsel
groentepakketten, pluktuin en streekmarkt.

Sociaal met elkaar
elkaar kennen en naar elkaar omzien, saamhorigheid, meedoen, zorgzaamheid voor je omgeving, omgaan met verschillen

Inclusieve samenleving
basis voor ontmoeting, een open uitnodiging voor buurt en passanten

Gezond eten en bewegen
activiteiten op de plek, verbinding met jezelf, de plek en de natuur, samen tuinieren en koken

Welbevinden en veerkracht
gevoel van grip door zelf en samen te doen, levenslust, idealen, blijven leren, vertrouwen, dankbaarheid

4.3 Landgoed Bredius

Beschrijving

In de jaren '60 is Landgoed Bredius ingericht als park in plaats van de voorgenomen woningbouw en in 2012 heeft een groep burgers het voortouw genomen om Landgoed Bredius te ontwikkelen als 'Paradijs in de Stad'. Sinds 2015 is het groenbeheer overgedragen. Bredius is een landgoed dat bestaat uit voormalige landbouwgronden met in het hart de monumentale Hofstede Batestein en bij de hoofdingang de Villa Rijnoord. Het gebied omvat bos, hoogstam fruitboomgaarden, hooi- en weilanden, watergangen, speelvelden en een Pluk- en Moestuin. Het landgoed is met zijn 200-jarige geschiedenis een belangrijk agrarisch erfgoed in de gemeente Woerden. Op het landgoed is een NME-centrum, een Stadsboerderij Kukeleboe, Moes- en Pluktuin Bredius, Hofstede Batestein met daarin het Parkcafé Bredius.

Onlangs heeft Stichting Landgoed Bredius een visie ontwikkeld over de toekomst van het landgoed. Hier ligt het zwaartepunt op de drie waarde-elementen als pijlers om het landgoed te behouden en ontwikkelen: cultuurhistorie, natuur en landschap.

Interview – wat heeft de plek nodig om zich verder te ontwikkelen?

Op 23 april spraken Lian Tan en Liane Lankreijer met Martien Sikking, secretaris van Landgoed Bredius. Helaas was de architect en trekker van de toekomstvisie 'Paradijs in de Stad 2.0' nog op vakantie. Tijdens het gesprek is toegelicht wat een voedsel-verbindingsplek is en zijn mogelijke aanknopingspunten verkend uitgaande van de toekomstvisie van Landgoed Bredius.

Landgoed Bredius was van oorsprong een 'veeteelt- en tuinbouwbedrijf' waar de voedselproductie voorop stond, naast de functie van "tuin van vermaeck" voor de familie Bredius. Op het landgoed, werd melk, boter, kaas en vlees voor de lokale markt en eigen gebruik geproduceerd. Fruitproductie was belangrijk en de tuinbazen experimenteerden met fruitsoorten die betere productie, smaak of houdbaarheid boden. Op de moestuinen werd ook klein fruit, groenten en aardappelen geteeld.

In de visie voor landgoed Bredius staan een aantal voornemens waar kansen liggen om de verbindingen met voedsel uit te breiden. Veel mensen weten niet meer waar hun eten vandaan komt of hoe ze ermee kunnen koken. Ons huidige voedselsysteem is niet volhoudbaar vanwege onze eigen gezondheid en die van de planeet. Door zichzelf als voedsel-verbindingsplek te zien zou Landgoed Bredius haar historische wortels en haar maatschappelijke betekenis verder kunnen versterken.

Praktische ontwikkelmogelijkheden

Kansen uit de toekomstvisie die het landgoed als voedsel-verbindingsplek versterken:

- de Pluk- en Moestuin als ontmoetingsplek versterken door verruimde openingstijden en door verbinding en bereikbaarheid met de horeca van Park Oudeland (eetkamer Bredius). Ook is het voornemen meer educatie en informatie over biologische voedselteelt te verzorgen en daarbij samen te werken met het NME-centrum vanuit het principe 'tuinieren met de natuur'.
- De wens om de daggelderswoning weer onderdeel van het landgoed te maken en op een deel van het buitenterrein van het zwembad een voedselbos aan te planten. Ook wordt gepleit voor nieuwe recreatieve verbindingen voor voetgangers naar het Waterhoenlaantje, de polder 's-Graveslout en Geestdorp. Hierdoor wordt het landgoed bereikbaarder voor omwonenden.
- De daggelderswoning aan de noordwestkant zou een tweede kern kunnen zijn van de voedsel-verbindingsplek Bredius, met een eigen karakter. Hier zou gedacht kunnen worden aan workshops van voor en door de gemeenschap om oogst uit het voedselbos te verwerken, kleinschalige workshops over kruiden te houden en de natuur versterken waardoor de insecten als bestuivers van de fruitbomen meer kansen krijgen.
- De aanleg van het voedselbos is een mooie kans om meer mensen bij het landgoed te betrekken en zo mogelijk ook eetbare stroken langs de geplande recreatieve verbindingen te ontwikkelen. Al wandelend en plukkend komen buurtgenoten via de routes bij het voedselbos en de daggelderswoning.
- Belangrijk hiervoor is de ruimte voor bewoners om zelf initiatief te kunnen nemen en een bijdrage te leveren aan de plek, bijvoorbeeld door het organiseren van kleine activiteiten met de buurt zoals gezamenlijke maaltijden, een seizoensviering, lezing of het verwerken van oogst uit de omgeving.
- Het voorgenomen klompenpad door de weilanden is een voedselverbinding met polder 's Graveslout. De nabijgelegen 'BoerBert' laat zien hoe voedsel en natuur in de toekomst samen gaan. Door de samenwerking te versterken kan de relatie tussen voedsel en landschap door Woerdenaren intensiever beleefd worden.
- Er is steeds meer behoefte aan betaalbaar biologisch voedsel en kortere lijnen tussen producent en consument. De boomgaarden, het voedselbos en de pluk- en moestuin bieden hier een al ruimte aan. Structurele streekmarkten en/of een voedselgemeenschap die samen inkoopt in de streek kan de verbinding tussen producenten en consumenten nog versterken.
- Benutten van de tuin als bron van inspiratie voor vergroenen van de tuin en het toepassen van eetbare gewassen. - als voorbeeld van biodiversiteit en klimaatadaptatie.

Verhaal uit de toekomst

November 2027, Woerden. Landgoed Bredius

De historie herhaalt zich, maar dit keer in positieve zin! De afgelopen jaren heeft Landgoed Bredius vanuit haar historisch erfgoed zich ontwikkeld tot een plek van verandering. Door terug te grijpen op de oorsprong van het landgoed als bron van voedsel en gezondheid kunnen vele Woerdenaren hier inspiratie vinden om zich te verbinden met elkaar en de plek waar hun eten vandaan komt.

Net als in de 17e eeuw zien we de afgelopen jaren veranderingen ontstaan in ons eetpatroon. Ook nu beginnen steeds meer artsen en wetenschappers het belang van gezond eten te beseffen. Groenten en fruit krijgen wederom een belangrijker rol op het menu. Rauw en gefermenteerd komen meer en meer in de mode en er wordt minder suiker gebruikt. De keuren van de Hollandse middenklasse uit de 17e eeuw veranderde snel en legde ooit de basis voor ons moderne eten. Mede door deze veranderingen in het eetpatroon ontstonden toen de landgoederen en lusthoven, het karakteristieke Hollandse polderlandschap en werd ook de basis gelegd voor de moderne land- en tuinbouw in de regio. Op die eeuwenlange regionale historie kunnen we nu voortbouwen. Met de kennis van vroeger en nu werkt Landgoed Bredius samen met Boer Bert en andere boeren uit de omgeving aan ons toekomstige voedselsysteem. Ze is doet dat als één van de partners van De Groene Cirkel Tuin van Holland van de provincie Zuid-Holland.

Ook andere historische moestuinen uit Zuid-Holland zijn zich aan het oriënteren op hun rol als voedsel-verbindingsplek. Uit onderzoek van Erfgoedhuis Zuid-Holland uit 2025 blijkt dat historische moestuinen een plek kunnen zijn voor ontmoeting, educatie en gezonde keuzes.

Sinds er gekozen is om van Landgoed Bredius een moderne voedsel-verbindingsplek te maken is er veel gebeurd: de daggelderswoning is weer deel van het landgoed en een belangrijke ontmoetingsplek voor de buurt. Landgoed Bredius is ooit gestart als burgerinitiatief en wordt al jaren gedragen door vele vrijwilligers, maar door de aanleg van het voedselbos en de herinrichting van de daggelderswoning als 'Ons huske' is er een heel nieuwe groep Woerdenaren aangeschoven en actief geworden. De doe het zelf -mentaliteit en de open gemeenschap waarin samen voedsel wordt bereid en gegeten maakt dat een veel bredere groep actief is geworden.

Als voedsel-verbindingsplek vormen de verschillende delen van het landgoed meer een eenheid. Voedsel is immers de reden achter de moestuin, de boomgaard en de melkveehouderij in de omgeving. Voedsel is wat mensen samen brengt want we eten allemaal. Als je op je bord in het restaurant de producten vindt die je buiten hebt zien groeien en waar je over hebt geleerd in het NME centrum of als je zelf helpt met het plukken en verwerken van bessen uit het voedselbos, dan bouw je vanuit je eigen ervaringen verbindingen op. Dit maakt de plek nu opnieuw een 'Paradijs in de Stad'. Samenwerking met andere duurzame voedselproducenten en de 2-wekelijkse streekmarkten bieden veel meer mensen toegang tot lokaal voedsel. De cursussen en workshops worden goed bezocht omdat ze zo laagdrempelig zijn, gewoon met je burens koken in Ons Huske leert je tegelijkertijd over gebruik van voedsel dat direct van het land komt.

De samenwerking met gezondheidsorganisaties maakt Bredius een Levend landgoed. Mensen met gezondheidsklachten kunnen op de tuin weer in verbinding komen met de natuur en hun eigen lichaam, ieder op zijn eigen manier en moment.

Waarde als voedsel-verbindingsplek

Het landgoed heeft in de huidige situatie al een scala aan maatschappelijke functies en waarde als voedsel-verbindingsplek. Het is een “groene long” in het hart van de stad. Het NME-centrum verzorgt natuur- en milieueducatie voor basisschoolleerlingen en organiseert natuurwandelingen en andere activiteiten. Het IVN brengt jongeren in contact met de natuur door werkzaamheden en onderzoekjes in het landgoed. De Pluk- en Moestuin brengt de biologische teelt van groente en fruit dicht bij de mensen. En Stadsboerderij Kukele-boe maakt het mogelijk dat kinderen in direct contact komen met dieren. Voor alle vrijwilligers die dit mogelijk maken is het landgoed een zinvolle tijdsbesteding en een bron voor sociaal contact. Ook biedt het landgoed twee dagen per week dagbesteding in de natuur voor een groep medewerkers met een verstandelijke beperking.

Door meer samenhang aan te brengen en het geheel als voedsel-verbindingsplek te zien kan de meerwaarde van het landgoed nog groter worden. Met de aanvullende invulling van plekken en activiteiten tot een complete voedselverbindingsplek kan ten opzichte van nu nog versterkt worden:

Mogelijk te versterken waarden

Gezond eten en bewegen

activiteiten op de plek, verbinding met jezelf, de plek en de natuur, samen tuinieren en koken

Toegang tot betaalbaar voedsel

groentepakketten, pluktuin en streekmarkt, mealpreppen, Volkskeuken.

Sociaal met elkaar

ruimte voor eigen initiatief uit de wijk, naar elkaar omzien, saamhorigheid, meedoen, omgaan met verschillen.
Aanschuiflunch/diner, koffietafel

5 Aan de slag met Voedsel-verbindingsplekken in het Groene Hart

Een nieuwe ruimtelijke component?

Dit onderzoek laat zien hoeveel meerwaarde Voedsel-verbindingsplekken kunnen hebben in de Rijn- en Veenstromen, maar zijn ook interessant voor andere delen van het Groene Hart. Als voedsel-verbindingsplekken een sterk mechanisme zijn, dat oplossingen biedt voor een breed scala aan maatschappelijke vraagstukken, dan zou het logisch zijn dat er meer voedsel-verbindingsplekken ontstaan in het Groene Hart. Daarbij kunnen verschillende typen onderscheiden worden:

- a. in de bebouwde kom, open gemeenschappen van/voor/door burgerij
- b. aan de rand van de bebouwde kom ruimte voor burgerboerderijen zoals Hortus populus en gemeenschapslandbouw en een verbindende strook met het voedsellandschap van de gemeente. Belangrijk om deze voedsel-verbindingsplekken open te stellen voor meer dan alleen abonneementhouders.
- c. Niet commerciële activiteiten samen met boerderijen en horeca die een rol willen spelen in de verbinding tussen burgers en hun voedsel en op max 30 minuten fietsen van een woonkern liggen.

Belangrijk verschil tussen een voedsel-verbindingsplek en een boerderij die bijvoorbeeld ijs verkoopt is de niet-commerciële insteek van voedsel-verbindingsplekken. Het gaat om open gemeenschappen, waar ruimte is voor dialoog van mens tot mens.

Succesfactoren en randvoorwaarden

Op basis van onderzoek van Jan Hassink naar regionale voedselsystemen en lokale voedselinitiatieven, het eerdere veldonderzoek naar voedselverbindingsplekken en de ervaringen bij Ons Eten Den Haag is een menukaart – lijst met succesfactoren - voor Voedselverbindingsplekken samengesteld.

Als gemeente of formele organisatie

Eerder al adviseerde het veldonderzoek 'waar gezondheid gebeurt' gemeenten om de meerwaarde van voedsel-verbindingsplekken te erkennen; de zichtbaarheid van deze plekken te vergroten en om knelpunten weg te nemen op het vlak van wet- en regelgeving, ruimtelijke ordening, toegang tot geld, grond en andere zaken die het voortbestaan of opstarten van Voedsel-verbindingsplekken belemmeren.

Hou als formele organisatie (gemeente, woningbouwcorporatie, opbouw- welzijnswerk) voor ogen dat het versterken van een voedsel-verbindingsplek niet alleen gaat om de aanleg van een tuin, maar ook om de lange termijn aandacht voor het sociale proces en de ontmoetingsplek. Lokale overheden kunnen hierin onder andere stimuleren d.m.v. subsidies en beleid, ruimtelijke ordening, creëren voedselomgevingen, faciliteren burger-boer netwerken.

Om een voedsel-verbindingsplek tot wasdom te laten komen is langjarig gebruik belangrijk. Het opstarten van een plek kost minimaal 3 jaar, daarna is nog minimaal 3 jaar nodig om het initiatief te borgen en continuïteit te geven. Gemeenten, projectontwikkelaars en de woningbouw hebben hier een belangrijke faciliterende rol:

- toestemming voor langjarig gebruik van de plek;
- zo nodig toestemming en financiering bouw van een klein onderkomen voor ontmoeting en workshops;
- continuïteit: geen geldzorgen over de plek en de beheerder-initiatiefnemer;

Alleen als aan deze randvoorwaarden is voldaan kan een voedsel-verbindingsplek tot bloei komen.

Integraal Lokaal Voedselbeleid

Steeds meer gemeenten formuleren een integraal lokaal voedselbeleid ⁶. Het interessante van voedsel is dat het alle burgers raakt en een weg is waarlangs vele andere gemeentelijke doelstellingen gehaald kunnen worden.

Gemeenten staan voor grote opgaven en uitdagingen: van klimaatadaptatie tot bestrijding van armoede, eenzaamheid en overgewicht. Ons voedselsysteem speelt daarin een cruciale rol en daarom is lokaal voedselbeleid een sterk beleidsinstrument om integraal meerdere maatschappelijke problemen aan te pakken. Lokaal voedselbeleid verbindt wat vaak versnipperd is: gezondheid, sociale cohesie, duurzaamheid en de lokale economie.

Daarom roept het Nationaal Voedselberaad ⁷ alle gemeentelijke politieke partijen op om lokaal voedselbeleid expliciet op te nemen in hun verkiezingsprogramma's voor 2026. Vanuit je eigen rol kan je deze oproep versterken of je nou bij de gemeente werkt, actief bent bij een lokale politieke partij of als voedselinitiatief van je laat horen.

⁶ Zie bijvoorbeeld ook het [webinar 'lokaal voedselbeleid samen aan de slag'](#) van de Community of practise Voedselraden Nederland.

⁷ [\(73\) Post | Feed | LinkedIn](#)

De oproep aan de programmacommissies vraagt om:

1. Structurele inzet op lokaal voedselbeleid, gekoppeld aan diverse maatschappelijke thema's.
2. Ondersteuning van voedsel-verbindingsplekken in alle gemeenten.
3. Verduurzaming van gemeentelijke inkoop en catering.
4. Versterking van regionale ketens tussen stad en ommeland.
5. Stimulering van gebiedsgerichte samenwerking voor duurzame voedselproductie en een aantrekkelijk landschap.

Een factsheet van Stadslandbouw Nederland met de titel “Wat lokaal voedsel doet voor een gezonde, leefbare gemeente” laat zien dat lokaal voedsel bijdraagt aan een gezonde, sociale, ondernemende en klimaatadaptieve gemeente. De impact van voedsel van dichtbij en voedselgemeenschappen is groot en raakt veel gemeentelijke beleidsdoelen en Sustainable Development Goals. Plekken waar voedsel wordt verbouwd dragen bijvoorbeeld bij aan gezondheid, ecologie, leefbaarheid, sociale cohesie en versterken de lokale economie.

Als initiatiefnemer

Belangrijk aspect van voedsel-verbindingsplekken is de grote intrinsieke betrokkenheid van de initiatiefnemers en bewoners. Er is een gangmaker (of een groepje gangmakers) nodig die zich voor langere tijd inzet voor de plek en de gemeenschap. De eerste twee à drie jaar ben je aan het uitproberen en opbouwen, daarna gaat het vooral om het borgen van je initiatief.

Denk hiervoor bijvoorbeeld aan:

- betrokken houden van deelnemers door mensen, die er komen van ‘automatisch’, lid te maken van de vvp en mede-eigenaar, bijvoorbeeld door een minimale donatie om de sleutelcode van de poort te krijgen of een ‘vrienden van’ programma
- zorg dat je een open en neutrale plek blijft die mens-gedreven blijft en waar iedereen zich welkom voelt,
- organiseer medezeggenschap, stel je bestuur samen uit de bewoners;
- maak jezelf zo mogelijk financieel onafhankelijk door dingen zelf te doen en huur te vragen aan organisaties die je plek willen gebruiken (zo min mogelijk aan bewoners zelf). De exploitatiegelden komen uit donaties, giften.
- Professionaliteit; met mensen werken is een vak, schuw niet om je daar ook in te scholen. Verbindingen op een plek worden het beste gecreëerd door iemand die zelf deel is van de gemeenschap en er vlakbij woont. Dat wil niet zeggen dat ze ‘gewone’ bewoners zijn, vaak zijn het ‘Burger-professionals’ die dit soort plekken starten en het volhouden om e.e.a. praktisch te runnen en de groep betrokken en bij elkaar te houden.
- Zorg voor verankering in de gemeenschap/wijk/dorp (dus maak ook verbindingen tussen je plek en de rest van het dorp, bijvoorbeeld door deel te nemen aan festivals en activiteiten van anderen.

Een 'volwassen' Voedsel-verbindingsplek heeft:

- de mogelijkheid om gezamenlijk eten te verbouwen;
- de mogelijkheid om samen te koken en te eten;
- de mogelijkheid om te leren over voedsel (voedselvaardigheden):
- een open en uitnodigende gemeenschap
- toegang tot betaalbaar en gezond voedsel

Kans: regionale netwerken Zuid-Holland

Samenwerken maakt sterk. Daarom is de provincie Zuid-Holland een project gestart om Lokale voedselnetwerken te versterken. Lokale voedselnetwerken zijn netwerken die in een streek of stad professionals en burgers op allerlei manieren verbinden rondom gezond, lokaal en duurzaam voedsel en zo werken aan de verduurzaming van ons voedselsysteem, het herstel van de band tussen boer en burger, de versterking van gemeenschappen, het gezonder maken van mens en leefomgeving en aan nog veel meer belangrijke doelen! Zie: [Project 'Versterking lokale voedselnetwerken' van start! - Voedselfamilies](#)

Kans in het Groene Hart: verbinden in de keten

Vele partijen in de landbouw- en voedselketen zijn op zoek naar de weg naar verduurzaming. Alleen inzetten op de korte keten is vaak een moeizame weg: tussen de andere economische actoren in het voedselsysteem is het moeilijk om blijvend markt te 'veroveren' en tegelijkertijd betaalbaar te blijven. Voedsel-verbindingsplekken bieden nieuwe kansen om te verbinden in de keten: waar burgers/bewoners met voedsel bezig zijn ontstaan nieuwe eetculturen en een nieuwe vraag naar gezond voedsel uit de buurt. Daar kunnen nieuwe samenwerkingen ontstaan die de toegang tot betaalbaar gezond voedsel voor iedereen het mogelijk maken.

Bijlagen

I Wat lokaal voedsel doet

Lokaal voedsel telen biedt → **beweging**,
→ **een gezonder eetpatroon** en → **vermindert stress**. Contact met de bodem zorgt voor fysieke en mentale → **gezondheid**.
Stadslandbouw vergroot de → **toegang tot** genoeg en gezond eten voor mensen met → **lage- en middeninkomens**. Korte keten-concepten, zoals zelfpluktuinen houden prijs van biologisch voedsel laag.

Gezonde Gemeente

Sociale Gemeente

Samen voedsel verbouwen zorgt voor → **sociale cohesie** en → **leefbaarheid**, door → **gemeenschappen** die bijdragen aan → **integratie**, → **inclusiviteit** en → **participatie**. Het → **vermindert eenzaamheid**, → **verbetert de sfeer**, → **betrokkenheid** en → **gevoel van veiligheid**.
Voedselinitiatieven leveren → **educatie** en → **kennis** over voedsel en → **natuur**.

Stadslandbouw heeft een positief effect op → **hittestress** en → **regenwateropvang**. Ecologisch telen zorgt voor → **biodiversiteit**. Door lokale voedsel-productie is er minder transport, verwarming en koeling nodig en → **daalt de CO₂-uitstoot**.

Klimaatbestendige Gemeente

Ondernemende Gemeente

Stadsboerderijen en buurtmoestuinen vergroten de → **aantrekkelijkheid**, → **levendigheid** en → **betrokkenheid**. Ze zorgen voor → **waardetijding** en → **werkgelegenheid** en dragen bij aan → **voedselzekerheid**.

Meer weten:
stadslandbouwnederland.nl/teiten

II Groslijst voedselverbindingsplekken in de regio

categorie	Naam	locatie	potentie	advies/toelichting
B: burgers, A: agrariërs, H: horeca L: landerijen R: retailer S: stichting			1 laag, 2 matig, 3 ja, 4 zeer	
Bodegraven Reeuwijk				
B	Hortus Populus	Limespad 1, 2412 BE, Bodegraven	4	Doorgroeien naar VVP. Ligging en mogelijkheden op de locatie zijn goed. Met de Gemeente overleggen voor het definitief maken van de locatie
B	Vega boerderij	Buitenkerk 57, 2411 PC Bodegraven	3	Doorgroei naar VVP mogelijk
H	Het Bonte Varken	Kerkstraat 92, 2411 AG Bodegraven	2	Openstellen voor niet leden kan een uitdaging zijn VVP waar de eetbeleving centraal staat
De Ronde Venen				
A, melkvee	Boerderij Hartstocht	Gein Zuid 26, Abcoude	3	15 min van Abcoude kern over smalle weg met weinig wisselplaatsen, biologische melk en diepgevroren vlees van eigen koeien; csa groente
A, H, melkvee	Lindenhoff	Rijksstraatweg 21, 1396 JC Baambrugge	3	Boerderij waar natuurlijk wordt geboerd, met lunchroom, slagerij en boerderij winkel, erg commercieel, doelgroep hogere segment
R	Groentehal Kok	Demmerik 14, 3645 EG Vinkeveen	2	De Groentehal biedt een volledig assortiment groente en fruit; Vers, eerlijk en dichtbij, goed e ligging, kan Mijdrecht bedienen
A, fruit	Bloed Kleinfruit	Poelweg 1, 3646 AN Waverveen	2	Alleen fruit van eigen teelt, goede ligging om door te kunnen groeien naar VVP, goede ligging, kan Mijdrecht bedienen
A, melkvee	Landwinkel de Lindenhof	Westzijde 17a, 1426 AR De Hoef	3	biologische melk en diepgevroren vlees van eigen koeien, goede ligging maar smalle weg met onoverzichtelijke wisselplaatsen, kan Mijdrecht en Uithoorn bedienen
S	Veenmolen	Oudhijzerweg 109, 3648 AB Wilnis	2	enige korenmolen in De Ronde Venen, maalt Nederlands graan, educatie, slecht bereikbaar met auto
A, melkvee	Buurderij van Dam	Burgemeester Padmosweg 171A, 3648 BD Wilnis	4	dagbesteding, een kinderboerderij, natuurspeeltuin en het boerenbedrijf, nabij dorpskern
A, melkvee	Samson V.O.F	Gagelweg 1, 3648 AV Wilnis	2	Ligt iets afgelegen
	NME de Woudreus	Pieter Joostenlaan 28a, 3648 XR Wilnis	1	Samenwerking op het gebied van educatie
A, melkvee	Kievitshoeve	Tienboerenweg 22 3641 RA Mijdrecht	3	Goede ligging tussen Mijdrecht en Uithoorn, wil een plek zijn van verbinding
B	Voedselbos De Hoef	Oostzijde De Hoef	3	Heeft de potentie om uitgroeien naar een VVP
B	Ontmoetingstuin Bijleveld	Bijleveld 5 3645 XS Vinkeveen	2	Kleine moestuin door wijkbewoners opgezet en onderhouden, potentie om een VVP in de wijk te worden
Woerden				
S, gemeente	Landgoed Bredius	Kievitslaan 42, 3443 BG Woerden	4	Verschillende activiteiten; mix van burger initiatief en commercie
S, gemeente	Westdampark	Westdam 3, 3441 GA Woerden	2	Heeft de potentie om een VVP te worden
A, paardenzorg	Boer met Lust	Rietveld 78, 3443 XD Woerden	2 en 3	Een groen rustpunt om te werken, wonen en recreëren
A, tuinder	Tuinderij De Groenteboer	Mijezijde 6, 3471 GM Kamerik	2 en 3	Biologische zelf oogsttuin
S, gemeente	De Kievit	Haanwijk 5, 3481 Harmelen	2	Natuurgebied beschikbaar voor natuur en milieu educatie

III Vragenlijst voedselverbindingsplekken

- Wat voor activiteiten zijn er nu en waarom?
- Hoeveel mensen betrokken? – hoeveel mensen zijn echt de trekkers en hoeveel mensen zijn op andere manieren betrokken?
- Wat is perspectief voor de toekomst? Waar heb je dan behoefte aan?
- Hoe is relatie met de gemeente?
- Hoe is relatie met de omgeving? (boeren en burens)
- Ben je bereid om samen te werken met een ander?
- Is dit een plek waar mensen uit de buurt graag komen? Waarom wel/niet?
- Zou je je kunnen voorstellen dat hier regelmatig een streekmarkt is?
- Zou je je kunnen voorstellen dat hier samen gegeten wordt door mensen uit de buurt?
- Doorvragen op ja, leuk, maar ik kan het er niet bij hebben, dus doorvragen op Waar loop je tegen aan
- Hoe hou je je hoofd boven water met deze plek? Krijg je subsidie?
- Wil je op de hoogte gehouden worden van de ontwikkelingen rond voedselverbindingsplekken/ons onderzoek?

Geïnterviewde personen:

Landgoed Bredius: Martien Sikking

Hortus Populus: Esther van den Bor

Voedselbos De Hoef: Joanne Dronkers-Bos

Colofon

Dit onderzoek is uitgevoerd door: Stichting The Community Foundation

Lian Tan – projectleiding en netwerkinventarisatie

Liane Lankreijer – algemene kennis voedselverbindingsplekken en expert voedseltransitie

In opdracht van: Banking4Food Rabobank Rijn- en Veenstromen

Fotoverantwoording:

Pag 3, 5 Liane Lankreijer

Pag 6, 7, 9, 10, 14, 22, 23,24 stadslandbouw Den Haag

Pag 8 Spinozahof Den Haag

Pag 11 groei en bloei

Pag 12,13 website De Hoef, Lian Tan

Pag 15, 17 website hortus populus

Pag 16 website bruggenbouwer, Jill Overmaat

Pag 18 website landgoed Bredius

Pag 20 voedselbos Haarzuilens

Pag 21 Spinozahof, Lekkernassûh, Mensa Mensa

Pag 25 het Zoeteland

Juli 2025

